

EESTI A 無 O

SÕNUMI TOOJA

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi kuuleht
Ilmub 1989. a. jaanuarist.

Nr. 10(34) Oktoober 1990

Hind 50 kop.

ÕPETAJA MÄLESTUSEKS JURI PARFIONOVITŠ (21. IX 1921 – 18. IX 1990)

Alles 31. augusti õhtul istusin ma Tema juures, mitu tundi nagu tavaliselt enne seda olin teinud. Rääkisime paljudest asjadest nagu tavaliselt, sõime-jõime nagu tavaliselt. Ja siis Ta ütles: usutavasti elan oma sünnipäevani. Vastasin: kindlasti! Vastus oli täiesti siiras. Teadsin Tema haigust, kuid väge oli Temas nii palju, et ma ei suutnud uskuda võimalust: kolme nädala pärast on matused. Ometi Ta lahkus 18. septembri hilisõhtul vaikselt ja rahulikult. Oma kodus ja oma naise juuresolekul, ilma oigeta ja kedagi häirimata. Tõesti, ka selleks on väge vaja!

Ta meeldis mulle algusest peale. Jõuline isiksus, eba-standartne, teinekord isegi skandaalne käitumine, võimudele allumatus, püüd jääda iseendaks isegi jõhkraima surve all. Ning kui palju oli seda, mida Ta teadis, ning oskust neid teadmisi ebatavaliselt mõtestada.

Seda tajusin juba esimeses tunnis. Tiibeti keelt oli algajate noorukite kõrval õppima kogunenud Moskva lingvistika koorekiht: Toporov, Ivanov, Revzin, Jelizarenkova... Olin enne seda mõnevõrra ise grammatikat uurinud ja ootasin nüüd sama keerulist esitust, kui loetud raamatutes. Suur oli üllatus, kui alustasime otsekohe tavalisest tekstist. Veel rohkem hämmastusin mõni kuu hiljem, kui mõistsin, et tiibeti keele grammatika on kokkuvõetav mõneteistkümnesse reeglisse. Raske ja keeruline oli saanud kergeks ja lihtsaks! Tundideks valmistumisel selgus, et kogu see lihtne grammatika on väga osavalt viidud ka J. Parfionovitši juhatusel koostatud „Tiibeti-vene sõnaraamatusse“ (Moskva, 1963). 1970. aastal ilmunud „Tiibeti kirjakeel“ aga kujunes suursündmuseks mitte üksnes tiibeti, vaid ka võrdlevas keeleteaduses.

Töö jätkus. J. Parfionovitši õpetajal Juri Roerichil oli lõpetamata jäänud „Tiibeti-vene-inglise sõnaraamatu“ käsikiri. Parfionovitš võttis selle täiendamise ja toimetamise enda peale ning 1983.—1987. a. ilmus seni suurim tiibeti keele sõnaraamat kümnes köites. Umbes neljandik sõnu on sellesse lisanud J. Parfionovitš.

Tema teaduslikust tööst ja tõlgetest võiks rääkida veel üsna pikalt. Kuid mitte see pole kõige tähtsam, vähemalt minu põlvkonna inimestele. Palju tähtsam on see, et J. Parfionovitš kuulus nende väheste hulka, kes jäid ausaks isegi kõige raskematel aegadel. Ausus

sõja ajal tõi kaasa trahviroodu, ausus stagna ajal — teadusliku välise karjääri pidurdumise. Just selle tõttu kadusid tema juurest paljud, kes olid hakanud tiibeti keelt õppima. Õpetaja lausus seda meenutades rahulikult: ega's nad sellega mulle halba tee, ikka iseendale! Tõepoolest on hiljem raske ausaks saada neil, kes varem pole seda pidanud miskiks!

Neid mõtteid mõeldes langetan pea oma Õpetaja ees.

LINNART MÄLL

AASIA BUDISTIDE SUURFOORUMIL

Mongoolia pealinnas Ulaanbaataris asub maailma ühe mõjukaima budistide organisatsiooni — Aasia Budistliku Rahukonverentsi — peakorter. 18.—23. septembrini toimus seal ABR-i kaheksas üldkogu, millega seekord tähistati organisatsiooni loomise 20. aastapäeva. Vaatlejana võttis budistide suurfoorumist osa EAO president LINNART MÄLL. Millised maad olid üldkogul esindatud?

Teatavasti käib ju mitmel pool kodu-sõda, nagu näiteks Indo-Hiina maades ja Sri Lankal. Väga suurt tähelepanu pöörati inimõiguste probleemidele. Selles osas räägiti eelkõige Vietnamist, kus inimõigusi on rängalt rikutud. Kõne all oli ka budistlike kloostrite ja templite taastamine Mongoolias ja Nõukogude Liidus.

Millal kavatsetakse sellega algust teha?

tada nii palju kui võimalik. Ka Mongoolias on siiski veel kommunistide ülemvõim, kes tahavad kõigest väest näidata, et just nemad teevad kõik Mongoolia vana kultuuri taastamise heaks, et teisi mitte lasta poliitilise võimu etteotsa. Vaatamata sellele paistis Mongoolia uus valitsus kujunevat koalitsioonivalitsuseks. Siin tuleb Mongoolia kommunistidele au anda, et nad on mõistnud selle vajadust. Valitsuse koosseisu võeti ka nende parteide esindajad, kes on Suures Rahvahuraalis selges vähemuses.

Ütlesite, et üldkogul oli palju kõrgvaimulikke. Kas saite mõnega ka lähemalt tuttavaks?

Jah. Esindatud olid erinevad koolkonnad, nii hinajaana, mahajaana kui ka vadžrajaana järgijad. Algukest peale torkas silma väga hea suhtumine üksteisesse. Polnud märgata mingit omavahelist rivaalitamist ega enda ülesupitamist teiste madaldamise arvel. Valitses tõeline religioosne tolerantsuse õhkkond. Sellele juhtis väga ilusasti tähelepanu vene õigeusu patriarhi Aleksuse isiklik esindaja Aleksandr Koža, kes mainis, et kui toimuvad kristlaste ülemaailmsed foorumid, siis tekivad seal alati dogmaatilised vaidlused, mis siin täielikult puudusid. Kellega lähemalt tuttavaks sain? Näiteks Lõuna-Vietnamist Saigonist pärit Üliauväärse Thich Minh Chan'iga. Mind hämmastas, et Bangladeshis eksisteerib väga tugev budistlik kirik, millel on miljon liiget. Sealt oli kohal Üliauväärne Suddhananda Mahathera. Väga huvitavad inimesed olid Sri Lanka esindajad. Nimetaksin ära Üliauväärsed Medagoda Sumanatissa ja Mapalagama Wipulasara. Kõigi nendega sain väga heaks tuttavaks ja loodan, et suh-

Üliauväärne Doboom Tulku rahvast õnnistamas.

Registreerimislehe järgi oli osalejaid kokku 181. Kõige suurem oli loomulikult Mongoolia delegatsioon. Samuti olid üsna suurte esindustega kohale tulnud Bangladesh, India, Jaapani, Sri Lanka, Nepaali, NSV Liidu (Burjaatia) ja Vietnami budistid. Kohal oli ka Tema Pühaduse Dalai Laama esindus. Osavõtjad jagunesid delegaatideks, kes esindasid ABR-i rahvuslikke organisatsioone, ja vaatlejateks. Vaatlejana olid konverentsil isikud väljaspoolt seda organisatsiooni. Näiteks oli esindatud Euroopa Budistide Liidu juhtkond, Euroopa Kirikute Nõukogu, Baha'i Rahvusvaheline Ühing, Amnesty International, samuti Ameerika ja Austraalia budistlikud organisatsioonid jt.

Kui tihti ABR-i üldkogu koos käib?

Üldkogu käib koos iga nelja aasta tagant. Üldkogu valib organisatsiooni uue juhtkonna ja määrab ABR-i tegevussuunad järgmiseks neljaks aastaks. Järgmine üldkogu tuleb kokku Indias.

Milliseid probleeme seekord käsitleti? Milliseid plaane tehti?

Põhiline arutlusteema oli budistide osa ühiskonna stabiilsuse tugevdamisel Aasia maades, kus need probleemid on üsna tera-

Taastamine juba käib. Mongoolias on selle aasta jooksul taastatud neliteist kloostrit. See protsess käib jõudsasti edasi ja järgmisel aastal võib loodetavasti rääkida juba mitmekümnest taastatud kloostrist.

Kas õnnestus mõnda hiljuti taastatud kloostrit ka oma silmaga näha?

Jah. Kuulusin gruppi, mis lendas Gobi kõrbesse juuni lõpul taastatud Vadžrapani kloostrisse. See oli omal ajal täiesti maa-tasa tehtud. Nii lühikese ajaga ei ole seda jõutud muidugi veel üles ehitada, kuid töö käib. Praegu tegutseb klooster jurtades, aga seal on juba üle neljakümne munga. Kust nad kõik äkki välja on ilmunud, ei tea. Kloostriks on olemas pühapiltide ja pühade tekstide kollektsioon ning kõik muu, mis kloostrit tegutsemiseks tarvis. Meie gruppiga kaasas olnud kõrglaamad õnnistasid kloostrit ja jagasid õnnistust ka kohalikule rahvale.

Missugused on Mongoolia uue valitsuse suhted budistidega?

Mongoolia uus valitsus oli meie sealviibides just kujundamisel. Kuid juba eelmine valitsus püüdis anda oma parima, et taas-

Tubten Norbu: tervitus Eesti rahvale läbi fotoobjektiivi.

ted säilivad ja tugevnevad. Mitme Burjaatia ja Mongoolia laamaga olin juba varem tuttav. Kõige lähedasemad olid mulle siiski tiibeti budismi esindajad. Täiskogul oli viis *rinpoche*'d. Juba varem tundsin Dalai Laama venda Tupten Norbut, kes oli pärast Tiibetist põgenemist Ameerikas Indiana Ülikooli professor. Nüüd on ta juba pensionil. Varasemast ajast tundsin ka Ladakhi ülemlaamat Üliauväärset Kushok Bakula Rinpoched. Eriti head suhted kujunesid nüüd Dalai Laama sõbra, Üliauväärse Do-boom Tulkuga — Delhi *Tibet House*'i direktoriga.

Kuidas kulgesid ABR-i uue juhtkonna valimised? Kes uude juhtkonda valiti?

Kahjuks püüdsid mõned vanade võimeeste lõa otsas olevad Burjaatia ja Mongoolia esindajad läbi suruda üsna reaktiivseid seadusi seadustada ja lahti saada eriti ABR-i peasekretärist Lubsantserenist, kes viimase nelja aasta jooksul, mil ta sellel kohal on töötanud, on teinud väga palju budismi taastamiseks Mongoolias. Loomulikult see afäär neil ei õnnestunud, sest enamus oli teist meelt. Suures osas valiti tagasi endine juhatuse. Peasekretäriks jäi edasi Lubsantseren, ABR-i ajakirja peatoimetajaks valiti samuti tagasi Wangchindorj, kuid vahetus organisatsiooni president. Uueks presidendiks valiti juba eespool nimetatud Üliauväärne Kushok Bakula Rinpoche, kes on praegu, muide, India suursaadik Mongoolias. Sellele ametikohale ta tuligi eelkõige sellepärast, et aidata Mongoolias taastada budismi.

Kas esinesite Üldkogul ka ettekandega?

Tavapäraseid ettekandeid seal ei peetudki. Arutati eelkõige organisatsiooni tegevusega seotud küsimusi. Kuid ma esinesin tervitusega Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi nimel. Pakkusin ABR-le meie seltsi poolset abi, kui see peaks vajalikuks osutuma, ning juhtisin tähelepanu budistide ja teadlaste tugevama koostöö vajadusele. Tervitust loeti ette üldse väga palju. Eelkõige olid need seal viibinud vaatlejatel. Peale selle kümneid tervitust riigimeestelt, teiste religioonide esindajatelt jne. Oma sügavmõttelisuse ja lakoonilisusega paistis silma Tema Pühaduse Dalai Laama tervitus, mis juhib tähelepanu ühele väga suurele ohule meie praeguses maailmas, nimelt religioosse fundamentalismi levikule. Tõepoolest, see oht, mis eriti islamis silma torkab, on ka kristlaste seas küllaltki ähvardav ja esineb isegi budistide hulgas. Viibinud Aasia budistide seas, julgen öelda, et nemad ei ole fundamentalismile niivõrd altid, kui seda on just Euroopa neofüüdid, kes ei suuda teinekord vahet teha, mis on religioonis oluline ja mis ei ole oluline ning rõhutavad just seda, mis ei ole oluline. See ongi religioosse fundamentalismi alus.

Olete viimasel ajal Mongoolias üsna tihti käinud. Kas võib öelda, et sidemed selle maaga ka muul alal tugevnevad?

Võib küll. Mongoolial on minu jaoks selline tähendus nagu läbilõike-eestlasele Soomel. Minu eriala on niisugune, et Soome ei paku mulle midagi, Mongoolia aga kõike. Mongoolias käib praegu majanduslik ümberkujundamine kiires tempos. Väliskapital

Dalai Laama Läkitus

Maaailmas toimuvad praegu ulatuslikud muutused. Eraldatus ja mõistmatuse müürid varisevad kokku, tuues rahvastele vabadust ja demokraatiat. Pinged vähenevad mitmes konfliktikolides.

Samal ajal tundub kasvavat religioosne fundamentalism. Mõned tõlgitsevad religiooni väärtust, tõstes esiplaanile oma egoistlikud huvid. Sellega astuvad nad vastu religiooni tõelisele eesmärgile. Me peame hoidma end sellise piiratud arusaamise eest ning tegutsema armastuse, kaastunde ja sallivuse nimel, mis on ühine kõigile religioonidele.

Mul on hea meel, et Aasia Budistliku Rahukonverentsi kaheksas üldkogu toimub Ulaanbaataris.

Ma palvetan konverentsi eduka kordamineku eest.

28. august 1990

Üliauväärne Kushok Bakula Rinpoche (keskel).

LINNART MÄLLI fotod

tuleb hoogsalt sisse. Rajatakse ühisfirmasid. Mongolid ise on võtnud suuna sellele, et saada Lõuna-Korea, Taivani, Hongkongi ja Singapuri kõrval nn. viiendaks „draakoniks“. Nad arvavad, et juba kolme aasta pärast muutub tugrik konverteeritavaks. Jälgides kõike seda, mis seal praegu toimub, pole kahtlust, et nii see tõesti läheb. Ka mitmed eesti firmad tunnevad huvi sidemetega vastu Mongooliaga. Püüdsin oma sealviibides ka selles vallas tegutseda ja tundub, et asjad arenevad üsna soodsalt. Mongoolia võib meile pakkuda väga palju. Meie võiksime olla vahendajad Mongoolia ja Lääne-Euroopa vahel. Meie mõistame mongoleid palju paremini kui lääneeurooplased, sest meil on nendega ühine minevik. Mitte ainult lähiminevik, vaid ühiseid jooni võib leida ka väga kaugest minevikust. Tähtsusetu pole ka see, et praegu on meil (võib-olla veel küll ainult üsna vähe aega) suhteliselt lihtne Mongooliasse sõita ja ka sealt kaupu Läände toimetada.

Kas taastärkav budism ei takista Mongoolia majanduslikku tõusu?

Ei, sugugi mitte. Otse vastupidi. Budism on kõigile uuele avatud. Tänapäeva teadus ja tehnoloogia ei käi sugugi budismi põhiprintsiipidele vastu. Niisugune äritegevus, mis aitab kaasa oma maa edenemisele (tauline pisiäri ja spekulatsioon siia alla mui-

dugi ei käi) ei ole budismile sugugi vastunäidustatud. Budistid tegutsevad suure heameelega sellise äriaga. Just sellega on seletav Kaug-Ida ja Kagu-Aasia budistlike maade praegune kiire majanduslik areng. Tiibetlastega rääkides sain teada, et tiibetlased, kes kolmkümmend aastat tagasi Tiibetist puupaljana põgenesid, on näidanud end Läänes väga võimekate äriameestena. Tänu tiibeti äriameeste edukusele on ka Dalai Laama valitsus üsna hästi finantseeritud. On väga tõenäoline, et tulevikus kujunevad ka Eesti ja Tiibeti vahel head ärisidemed.

Usutles MÄRT LÄÄNEMETS

NÕNDA KÕNELES BUDDHA?

„Õppi ja suudab võita selle maailma ja Jama maailma kõigi tema jumalatega. Õppi ja suudab kokku põimida head õpetava Seadmuseraja nagu lillepärja.“ (Dhammapada, 45)

„Oma rumalust taipav rumal ongi juba tark. End targaks pidav rumal aga väärib tõepoolest rumala nime.“ (Dhammapada, 63)

„Rumal ihkab näida paremana, kui ta on, ta soovib tähtsat kohta bhikkude seas, võimu kloostrites ja austusavaldusi rahva poolt.“ (Dhammapada, 73)

„Esmalt viigu ta iseend vastavasse seisundisse, siis õpetagu teisi. Tark ei väärita.“ (Dhammapada, 158)

Buddha sõnad targast ja rumalast, õppijast ja seadmuserajast tulid taas meelde, kui juhtusin lugema sellesuvisest „Nooruses“ nr. 7 ja veidi hiljem ajakirjast „Heinakuu“ nr. 1 kirjutisi; mis, nagu paistab, pretendeerivad budistliku pühakirja eestindustele. Nagu selgub saatesõnadest, on nii „Nooruses“ avaldatud „Buddha jutluse“ kui ka „Heinakuu“ „Kaks suutrat“ tõlkinud ja trükki toimetanud Eestimaa Budistlik Vennaskond. Kõik oleks justnagu väga kena ning tõlkijad ja toimetajad ära teeninud lakkamatu pälvimustevoolu olenditele meelepärase teo eest, kui... Kui ei oleks patustatud asjade vastu, mida Buddha õpetuse edastajad peaksid iseenestmõistetavalt silmas pidama ja järgima. Tõsi, Anu Rootalu saatesõnast „Heinakuu“ võib välja lugeda ka mõningast enesekriitikat: „Täiesti põhjendatud on etteheited, et keeleliselt jäätavad tõlked soovida. Loomulikult oleks võinud kogu aja pühendada vaid eneseharmisele. Ent Vennaskonnas valitses seisukoht, et on vaja õpetust tutvustada ka laiemale üldsusele — oli ju sel teemal avaldatud ja kättesaadaval väga vähe.“ Häda poleks veel midagi, kui tõlked tõepoolest ainult keeleliselt soovida jätkaksid. Asi on kahjuks hullem. Seisukoht, et eneseharmist kõrvale jättes võib k o h e asuda tutvustama õpetust laiemale üldsusele, käib risti vastu budistlikele tõekspidamistele. Õpetuse levitamine nõuab eelkõige suuri teadmisi ja rikkalikke kogemusi. Et sellel teel mitte vääratada, peab ise olema enne palju õppinud. Muidu võib ka hea kavatsus kanda halbu vilju. Vennaskonna tõlketeguse vilju ei saa aga küll kuidagi headeks nimetada. Kas saabki midagi head tulla, kui õppimist peetakse teisejärguliseks?

Alustame kõige põhilisemast küsimusest: mis keelest tohib pühakirja tõlkida? Loomulikult originaalkeelest, s.t. sellest keelest, milles antud tekst pühakirjana on kunagi kirja pandud. Budistlike suutrate originaalkeeleks on paali või sanskriti keel. Järelikult tuleb võtta tõlke aluseks paali- või sanskritikeelne tekst. Oma tööd tõsiselt võtlev tõlkija uurib läbi ka kõik selle teksti varasemad tõlked ja alustab tõlkimist siis, kui on veendunud, et tema tõlge võib anda juurde midagi uut selle teksti senisele tõlgendamisele. Lihtsalt iseenese tarkuse näitamiseks pühakirja tõlkima ei hakata.

Mis keelest on tehtud kõnealused tõlked? Tõlkijad on jätnud selle kahjuks enese teada. Ühegi tõlke juures pole nimetatud allikat, kust tõlge on tehtud. Täiesti ennekulmatu teguviis budistliku pühakirja tõlkimise traditsioonis. Ükski enesest lugupidav tõlkija ei jäta enda tehtud tõlkele lisamata originaali tiitlit. Ükski enesest lugupidav toimetaja ei avalda oma väljaandes tõlkeid, millel originaali tiitel puudub. „Nooruses“ on osa lõikude alla küll kirjutatud suutra pealkiri, kust antud lõik pärineb

(õigem oleks vist küll öelda: mille ainetel see või teine lõik on koostatud), kuid see on ka kõik. Millisest ja, mis põhiline, mis keelsest väljaandest tõlge on tehtud, seda me teada ei saa. „Heinakuu“ ära toodud Vennaskonna poolt tehtud tõlgete nimikirjas pole ühtegi budistlikku kaanonisse kuuluva teksti tõlget algkeelest. Nimekiri sisaldab tõlkeid soome, vene ja inglise keelest. „Nooruses“ ja „Heinakuu“ avaldatud tõlgete stiili ja vormi järgi otsustades on needki kaudtõlked, s.t. tõlked, mis tehtud mingi teise või kolmanda keele vahendusel. Ebajärjekindlus ja lausa vassimine oluliste mõistete edasiandmisel annab igatahes tunnistust, et tõlkija (d) budismi terminoloogias

küll eriti hästi ei orienteeru. Ilma mõisteparaadi ja terminoloogiat põhjalikult tundmata on pühakirja tõlkimine lihtsalt kirjasolkimine. Olgu selle kohta vaid üks näide. Kes budismi algtoodesid pisutki tunneb, ei tõlgiks tuntud kaheksaosalise tee viimase osa nimetust (sanskrit. *samyaksamāhi*) ühelgi juhul „täiuslikuks valgustumiseks“ nagu teeb seda Vennaskond; õigem vaste oleks „täiuslik keskendumine“ või „õige keskendumine“.

„Heinakuu“ on pealkirja „Suutra olemise tõelisest seisundist“ all avaldatud kuulsa mahajaanasuutra „Ületava Mõistmise Südasuutra“ (*Prañāpāramitāhṛdayasūtra*) küündimatu ja segane eestindus. Originaali väljaannet pole ka siin nimetatud. Teksti moonutatuse astme põhjal võib arvata, et tegemist on isegi mitmekordse kaudtõlkega, mille alusvariandiks on olnud jaapanikeelne „Südasuutra“ (sellele vihjab tõlkele ilmselt autoriteedi tõstmise huvides juurde lisatud jaapanikeelne pealkiri), mis aga ise on juba tõlge. Tundub, et ei tõlkija (d) ega „Heinakuu“ toimetaja Mait Raun tea, et aasta tagasi ilmus eesti keeles „Südasuutra“ autentne tõlge sanskriti keelest koos seletustega (kogumikus „Ex Oriente“, LR 16/17, 1989, tõlkinud Linnart Mäll). Vastasel korral oleks vaevalt sõandatud taolist tekst-surrogaati avalikkuse ette tuua. Võrdlusmomenti saamiseks võib igaüks neid kahte teksti omavahel kõrvutada. Tegemist on ilmeka näitega selle kohta, kui „hästi“ eesti „budalased“ eesti keeleski ilmunud kirjandust tunnevad, rääkimata algallikatest. Aga eks tule seda meie ajal üsna tihti ette, et soome- ja ingliskeelsed „algallikad“ inimesi kõige muu suhtes pimedaks teevad. Kurbi küll, et nii kena ajakiri nagu „Heinakuu“ on blameerinud ennast kohalike budistlike fundamentalistide tribüünina. Et „Heinakuu“ siiski ka budismi kohta midagi paremat pakkuda võib, näitab samas numbris toimetaja enda sulest ilmunud asjalik ülevaade budistlikust tantrismist. Ehk jätkub hr. Raunal edaspidi rohkem kriitika-meelt ka teistelt kaastööde valimisel.

Ja veel üks täiesti antibudistlik moment vaatlusaluste „suutratõlgete“ juures. Vähe sellest, et pole viidatud originaali väljaandele, jäävad saladusse ka tõlkijate nimed. Anonüümseid tõlkeid aga budistlik traditsioon ei tunne. Iga tõlkija vastutab isiklikult oma töö eest, kirjutades tõlke alla oma nime. Individuaalse vastutuse asendamine kollektiivse vastutusega (mida, nagu näha, viljeleb ka Eestimaa Budistlik Vennaskond, nimetades tõlkijana kogu Vennaskonda) on aga omane ühele teisele traditsioonile, nimelt marksismi-leninismi klassikute tõlkimisele. Püüdke leida mõne Marxi või Lenini teose tiitellehelt tõlkija nime. Heal juhul saate teada, et tõlge on tehtud selles ja selles instituudis. Niisiis, millist traditsiooni eesti budavennad öieti järgivad?

Ma ei tea, kuidas reageeriks EELK Konsistoorium, kui keegi isehakanud tõlkija hakkaks tõlkima Piiblit eesti keelde soome või saksa keelest ja sellist tõlget tõelise pühakirjana levitama. Arvan, et Konsistoorium lihtsalt keelaks sellise asja ära. Budistlikku „Konsistooriumi“ Eestis kahjuks pole, seega pole kedagi, kes meie budavendade (ja -õdede) kirjasolkimist, sest enesekindlust näib neil jätkuvat. „Budalane“ Erik Arro pöördub „Nooruses“ lugeja poole tõelise rahuleidnu toonil: „Kõigepealt soovitan sul rahuneda, pesta puhtaks hambad, siis lugeda sinset teksti, mõelda selle üle ja pähe õppida.“ Mõtlemata paneb too tekst tõesti, eeskätt tõlkijate taotluste üle, aga pähe õppida seda küll ei tasu. Jäägu pea mõistlikumate asjade jaoks.

Olukorras, kus peab valima, kas teha midagi halvasti või jätta tegemata, otsustab iga budist teise võimaluse kasuks. Tuleb endale selgeks teha, et tõlkijaks saadakse aastate ja aastakümnete pikkuse visa tööga, ei piisa sellest, kui osata pisut inglise keelt ja olla läbi lugenud kaks-kolm raamatut budismi kohta või vestelnud korra laamaga. Inimene, kes mölgutab mõtteid budistlike tekstide tõlkimisest, peab end kõigepealt ilmingimata pühendamata keelte õppimisele. Või siis, tundes oma võimeid, loobuma taolistest ambitsioonidest ja jätma selle töö asjatundjate hooleks. Õpetuse tutvustamiseks on ju ka teisi vahendeid, mis võivad osutada jõukohasemaiks. Eestimaa Vennaskonna poolt Maarjamaale püstitatud stuupad (vt. „Sõnumitooja“ nr. 7/1990) ja Vennaskonna liikmete maalitud tiibeti *thangka*-stiilis pildid annavad tunnistust, et sel alal ollakse märksa tugevamad kui filoloogias. Iga korraliku tõlke tegemine eeldab tohutut eeltööd, eriti nii keeruliste tekstide puhul, nagu seda on budistlikud suutrad. Budistliku pühakirja tõlkimine hiina ja tiibeti keelde kestis näiteks mitusada aastat. Loodan väga, et Eestimaa Budistliku Vennaskonna auväärseid vennad ja õed leiavad praeguse palava tõlketeguse kõrvalt siiski õige pisut aega ka eneseharmimiseks ja järelemõtlemiseks selle üle, kas esimese hooga isikliku kuulsusejanu rahuldamise eesmärgil käsilevõetu on ikka alati see kõige õigem asi. Ehk tasuks ka neil tundma õppida budismi ajalugu ja sealt ühteist kõrva taha panna. Uusa-päisa tehtud tegu pole tihti mitte ainult kasutu, vaid lausa kurjast.

MÄRT LÄÄNEMETS

II peatükk

Armukesele andumine

§ 53. Armukesele andumine.

1. Kui naine on armukesega juba vahekorda astunud, siis selleks, et temale rõõmu valmistada, käitugu ta nii, justkui oleks ta tema ainus naine.

2. Valmistagu mehele rõõmu, kuid ärgu hoidku teda kinni, ise aga käitugu nii, nagu hoitaks teda kinni — see on lühike juhis.

3. Naine peab alluma oma emale, kes on loomult karm ja armastab raha. Kui ema ei ole, siis kasuemale.

4. Need aga ei ole armukesse mitte eriti kiindunud ja võivad tütre selle juurest vägivaldselt eemale kiskuda.

5. Sel juhul näidaku naine üles vastumeelsust, jälkust, häbi ja hirmu, kuid ema käsust ärgu üle astugu.

6. Rääkigu, et tal on mingi kirjeldamatu tunnusmärgi deta nähtamatu püsimatu haigus.

7. Kui põhjus on olemas, siis sel ettekäändel saab ta vältida armukese juurde minemist.

8. Saatku ta aga mehe juurde teenijanna, kes sealt tooks tagasi ohverduste jäägid ja beetli.

9. Mehega vahekorras olles avaldagu naine imestust mehe oskuste üle. Õppigu tundma kuutkümend nelja kunsti. Püüdku kohe järgi teha seda, mida mees näitab. Kui nad kahekesi on, siis püüdku käituda mehe iseloomu kohaselt ja täitku mehe soovid. Varjaku aga oma intiimsete kehaosade puudusi. Voodis ärgu jäägu ükskõikseks, kui mees tema poole pöördub. Ärgu takistagu, kui mees tema intiimseid kehaosi puudutab. Kui mees magab, siis suudelgu ja emmaku teda.

10. Kui mehe meel on mujale uitama läinud, siis heitku naine mehele pilk; kui mees näeb teda seismas oma maja rõdul, siis ärgu teeseltu häbenemist. Mehe vaenlasesse suhtugu vaenuga, mehe sõbrasse — sõprusega. Mis mehele meeldib, seda lasku ta ka endale meeldida. Mehe järgi suunaku ta ka oma kurbust ja rõõmu, tundku huvi mehe naiste vastu ja ärgu pidagu pikka aega viha. Tehku oma kehale ise küünte- ja hambajälgi ning väitku, et need on teiste tehtud.

11. Ärgu naine rääkigu oma kiindumusest, kuid avaldagu seda oma näoilmega. Kui mees on purjus või haige või magab, siis vaikigu, isegi kui ta teeb kiiduväärseid tegusid.

12. Kui mees räägib, siis püüdku naine mõista öeldu mõtet. Kui mõistab, siis kiitku. Rääkigu igal pool sellest. Kui mehe jutt meeldib, siis andku kohe vastus.

13. Naine peaks mehe juttudele kaasa elama, juhul kui need ei puuduta teisi naisi.

14. Kui mees ohkab, haigutab, komistab või kukub, siis näidaku naine üles kurvastust.

15. Kui mees aevastab, pomiseb või imestab, siis öelgu naine: „Tervist!“

16. Kui naisel ei ole tuju, siis toogu ta ettekäändeks haigus või südamenõrkus.

17. Kellegi teise puhul ärgu ta kiitku neid häid omadusi, mis on ka armukesel, ja ärgu taunigu neid puudusi, mis on ka armukesel. Võtku vastu kõik, mida mees kingib.

18. Kui mees on käitunud ebasüüdsalt või sattunud viletsusse, siis võtku naine endalt ehted ja hoidugu söömisest.

19. Kui mees hädaldab, siis hädaldagu ka tema, hoidugu mehe ligidusse, et see koos temaga teisele maale läheks või kuninga käest vabaks ostaks...

20. Öelgu naine, et elu on hea vaid niikaua, kui ta saat olla koos armukesega. Kui ta raha saab, oma soovid täidab või haigusest vabaneb, siis annetagu oma kaitsejumalale seda, mida varem lubas.

21. Kandku ta pidevalt ehteid ja söögu mõõdukalt.

22. Kui ta laulab, siis nimetagu ka oma armsamat ja tema suguvõsa. Kui ta on väsinud, siis pangu ta mehe käsi oma rinnale või laubale.

23. Kui see talle mõnu pakub, siis jäägu magama. Magagu või istugu mehe süles. Kui mees läheb toast välja, siis mingu ka tema.

24. Soovigu mehelt poega, kuid ärgu öelgu, et ta tahab mehest kauem elada.

25. Mida mees ei tea, seda ei tohi talle isegi omavahel öelda.

26. Püüdku kõik teha, et mees ei annaks vandetootusi ega hakkaks paastuma. Öelgu: „Tulgu süü minu peale!“ Kuid kui ta ei suuda meest takistada, siis tehku kõik mehega kaasa.

27. Kui nad tülis on, siis lahendagu see väitega, et isegi mees ei suuda seda lahendada.

28. Pidagu oma ja mehe varandust võrdselt oluliseks.

29. Ilma meheta ei maksa minna seltskonda või koosviibimisele.

30. Tundku naine rõõmu, kui kannab mehe kantud pärgasid ja sööb toitu, mis on mehest üle jäänud.

31. Kiitku mehe perekonda, iseloomu, oskusi, kasti, teadmisi, väljanägemist, varandust, kodumaad, sõpru, vourusi, noorust ja armastusväarsust.

32. Julgustagu meest laulma või pilli mängima, muidugi kui mees seda oskab.

33. Mingu mehe juurde hoolimata hirmust või külmast või palavusest või vihmast.

34. Kui meest maetakse, öelgu ta ka siis: „Vaid tema peab minule kuuluma.“

35. Järgigu mehe soove, maitset, loomust ja toiminguid.

36. Näidaku üles tülgaust mustkunst vastu.

37. Kui mees talle külla tuleb, siis mängigu tüli oma emaga.

38. Kui teda mehest vägivaldselt lahutatakse, siis soovigu mürki, nälga, terariista või nõõri.

39. Armukest aga rahustagu sõnaviija abil.

40. Või rääkigu ise oma sügavast murest.

41. Raha pärast aga ei maksa tülli minna.

42. Ilma emata ei tohi midagi ette võtta.

43. Kui mees ära sõitma hakkab, siis palugu, et ta kiiresti tagasi tuleks.

44. Kui mees on ära sõitnud, siis ehtigu ta end vähem ja kandku vaid amulette. Või kandku teokarpidest käevõru.

45. Meenutagu möödunud, mingu ennustajate juurde, kuulaku öiseid hääli, põlaku tähtkujusid, kuud, päikest ja tähtesid.

46. Kui ta näeb head und, siis öelgu: „Varsti saan ma oma kallimaga kokku.“

47. Kui ta näeb aga halba und, siis sooritagu puhastusriitus.

48. Kui mees on tagasi tulnud, siis tuleb kummardada armastusjumalat.

49. Samuti tuleb tuua tänuohver jumalatele.

III peatükk

Raha saamise vahendid.

Ükskõiksuse märgid

§ 54. Raha saamise vahendid.

1. Naine saab temasse kiindunud mehelt raha kas loomulikult teel, või tuleb tal selleks kasutada kindlaid vahendeid.
2. Õpetajad on öelnud, et kui raha tuleb loomulikult teel nii palju, kui oodatud või isegi rohkem, siis ei ole vaja vahendeid kasutada.
3. Vätsjajana aga väidab, et vahendid aitavad seda ikkagi kahekordistada.
4. Armukese juuresolekul kaupmehele ehete, toidu, hõrgutiste, jookide, pärgade, riiete, lõhnaainete jms. eest tasumine;
5. mehe rikkuse ülistamine;
6. vandetöötuste, puude, parkide, templite, tiikide, aedade, pidude ja armuandide ettekäändeks toomine;
7. väide, et valvurid või vargad röövisid temalt ehted, kui ta oli teel mehe juurde;
8. väide, et ta jäi varandusest ilma tulekahju, seina kokkuvarisemise või tähelepanematus tõttu;
9. teade laenatud ehetest või armukese ehetest; sõnumiviija kaudu teade kulutustest, mida armukese külas käigud on põhjustanud;
10. sellest tulenevad süüdistused; armukese tõttu emaga tüllimine;
11. sõprade koosviibimisele minemata jätmise sel põhjusel, et ei ole midagi kaasa võtta;
12. väide, nagu oleks vaja sõpradelt tuua tagasi nende juurde varem viidud asjad;
13. senise eluviisi muutmine armukese tõttu;
14. armukese tõttu käsitöölise juures käimine;
15. teenete osutamine ministritele ja arstidele;
16. teenistusvalmite sõprade toetamine, kui nad on viletsusse sattunud;
17. kodused toimetused, sõbratari poja aitamine, rasedus, haigus, sõbra aitamine;
18. armukese pärast muretsesud ehte eest osaline tasumine;
19. kaupmehele parimate ehete, majapidamisriistade ja sööginõude müügiks pakkumine;
20. väide, et majapidamisemete vahetamisel teiste lõbunaistega on võimalik saada midagi erakordset;
21. varasemate heategude meenutamine ja kiitmine;
22. sõnaviijate abil teatamine, et teiste lõbunaiste saak on olnud suur;
23. armukese juuresolekul teistele lõbunaistele rääkimine, kui suure kingituse see on teinud, ükskõik kas tegelikult seda on juhtunud või mitte, kuid mees tunneb end häbistatuna;
24. endise armukese tagasilükkamine, kuigi see end nüüd pakub suure raha eest uuesti;
25. viitamine niisugusele heldele armukesele;
26. lapselik palve: „Ta ei tule enam tagasi!“ — need on raha saamise vahendid.

50. Lasku ta tuua sõbrataridel kingitustega täidetud anum.

51. Samuti austagu vareseid.

52. Pärast esimest vahetust tehku ta sedasama, välja arvatud vaid vareste austamine.

53. Kui ta näeb, et mees on temasse kiindunud, siis töötagu surmani kokkujäämist.

54. Mees on kiindunud,

- a) kui temas ilmneb usaldus,
- b) kui ta püüab samasugust eluviisi harrastada,
- c) kui ta täidab naise soovid,
- d) kui temas ei ole kahtlustusi,
- e) kui ta suhtub ükskõikselt oma varandusesse.

55. Eelnevalt olid esitatud Dattaka arvamus ja neid tuleb võtta kui näiteid. Mis siin puudu jäi, seda saab õppida inimeste käitumisest ja nende loomusest.

56. Selle kohta on ka paar salmi:

Tõesti väga raske mõista
naiste armu tunnuseid.
Takistavad peenus, himu,
iseloomu eripära.

57. Nad kiinduvad ja tõukuvad,
nad hurmavad ja jätavad —
ka siis jääb naine mõistmatuks,
kui kogu raha omastab.

NÕNDA LÕPEB KUUENDA RAAMATU TEINE PEATÜKK „ARMUKESSE ANDUMINE“

Seletusi VI raamatu

I ja II peatüki mõistmiseks

Selle raamatu „peategelaseks“ on lõbunaine — *vešjā*. Kohe tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et *vešjā* ei ole mitte mehe ühekordse kõrvalehüppe objekt, vaid ta on naine, kellega sõlmitakse küllalt kauakestva koostelu sidemed. Seega võiks teda peaaegu nimetada ülalpeetavaks armukeseks. Neid on aga teatavasti olnud kõigil aegadel kõigis tsivilisatsioonides, nii et küllap suudab „Kaamasuutra“ üsna olulisi õpetussõnu jagada ka tänapäeva eurooplannadele. Kuid *vešjā* tähendab siiski eelkõige professioni, s.t. ta ei ole tavaline ülalpeetav armuke. Missugune ta on, selle kohta leiab lugeja üsna kergesti olulisi kohti nendest ja järgnevatest peatükkidest. Lõbunaise elu ja staatuse kohta keskaegses Indias annab hea pildi „Šukasaptati“ („Loomingu“ Raamatukogu nr. 12/13, 1983), eriti soovitaks lugeda juttu XXIII. 1.8. Kuninglik tee — peatee. 1.9. Pithamardade jt. kohta on seletused esitatud varem. II.19. Kuninga käest vabaks ostmine tähendab olukorda, kui lõbunaine oli kuninga palgaline liignaine. II.20. Kaitsejumalaks võib olla ükskõik mis jumal hinduismi tohutust panteonist. II.34. viitab olukorrale, kui mees sureb. Lõbunaisel muidugi ei sobinud kohe uut armukest otsima hakata, selle asemel ta kuulutas, et ka järgmises elus saab lahkunuga kokku. II.38. Soovigu mürki jne. tähendab, et ta ähvardab end tappa. II.45. Põlaku tähtkujusid jne. tähendab, et ta peab käituma nii, nagu tema tunded oleksid saatusest tugevamad. II.51. Varesed olid Indias õnne tähendavaks märgiks. II.55. Dattaka, nagu tähelepanelik lugeja mäletab, oli Vätsjajana eelkäija. Sageks viited selles raamatus Dattakale ja tihti ka omapoolse kriitika puudumine näitab, et selles valdkonnas Vätsjajanal eriti suuri tähelepanekuid ei olnud.

JAAN KAPLINSKI IDA JA LÄÄS

Algus eelmises „Sõnumitoojas“

mõned muud looma. Sedasama tegid ilmselt küllap teistel eesmärkidel, paleoliitikumi kütid ja teevad omal kombel metsarahvaste šamaanid. *Cigong*'il võib muistse šamanismiga olla muidki seoseid, on ju temagi eesmärk arendada ja kasvatada inimeses „väge“, „*ci'd*“, mida mõistetakse väga materialistlikult.

Eriti palju arhailist on säilinud Hiina usukommetes ja -kujutelmades. Meie harjunud skeem religiooni arenemisest animismist üle polüteismi monoteismile siin ei kehti. Hiina rahva religioon on keeldunud sellisest arenemisest ja säilitanud kõik, ka need jooned, mida võiks kahtlemata nimetada animistlikuteks, näiteks mägede, jõgede, loomade ja puude kultus, kellele tuli korrapäraselt ohvrit tuua. Hiina esivanemate kultus meenutab soomeugrilaste oma, on aga saanud takistamatult kesta aegade hämarusest tänapäevani. Muide käivad hiinlased nagu meie setud ja idapoolsemad hõimulised kadunute haudadel söömas-joomas.

Huvitav hiinlaste esivanemate kultuses on siin juba mitmel puhul nimetatud piiride puudumine ja ähmasus. Hiina rahva usus ei ole piiri lahkunud esivanema, loodusevaimu ja jumala vahel. Mõnest silmapaistvast surnust saab teises ilmas jumal — kõige tuntum näide on kolme riigi aegne sõjapealik Guan Yu, kes on rahva seas praegu populaarsemaid jumalaid. Teistest saavad jõe või mäe vaimud. Loomulikult ei saa teha selget vahet ka jumala ja vaimu vahel.

Vahet Kaug-Ida ja Lääne suhtumises religiooni näitab kasvõi see, kui võrdleme ühelt poolt Konfutsiust ja tema poolt tehtud usureformi Hiinas ja kristluse ning islami uuendusi Läänes. Konfutsius ei paku uut religiooni, ta ei taha olla midagi enam kui redigeerija, korraldaja ja kohendaja. Vana rahvausk jääb alles, jäävad alles sellega seotud kombed, ainult mingil määral ühtlustatult ja ratsionaliseeritult. Umbes sama sündis ka Jaapanis sealse rahvausu — *shinto*'ga, mida samuti reformiti ja kohendati, kuid mis säilitas oma tuuma. Mõlema maa rahvausu traditsioongi on mitmeid tuhandeid aastaid vana ja ei sure ilmselt välja nüüdki. Minule tunnistasid seda rohkem vanade jumaluste altarikesed ühes Hiina kõige modernemas paigas — Shenzheni erimajanduspiirkonnas. Ju siis traditsioonilisemates paikades on neid rohkem.

Ilmselt oli ka Konfutsiusele vastumeelt mõndagi vanas usus, eriti see, mida meie nimetame ebausuks: tondid, vaimud ja nendega seotu. Ta avaldab oma vastumeelsust aga üsna ettevaatlikult, ei kutsu võitlema ebausuga, kõige vähem purustama iidoleid, vaid lihtsalt tegelema ratsionaalsemate asjadega, hoidma eemale segasest ja kahtlasest.

See on seesama nominalistlik ettevaatlikkus: inimene, kellel ei ole mingeid üleloomulikke kogemusi ja kellele tundub, et need on enamasti võltsid, jätab siiski otsad lahti. Võib-olla kellelgi on niisuguseid kogemusi, võib-olla kellelgi on nad olulised.

Kui konfutsianism on vana rahvausu ja rahvakombestiku ratsionaliseeritud ja redigeeritud väljaanne, siis taoismis elab rahvausk edasi ilma moderniseerimata. Taoism on aidanud säilitada hiina vaimu kõige rohkem, sest nad tahud ning temas elab minu arvates edasi maailmanägemine, mida on peetud iseloomulikuks metsarahvastele, inimestele, kes ei ole veel muutunud päriselt põlluharijateks ning katkestanud sidemeid metsa, ürgloodusega. Hiina traditsioonis märgib muide ürgloodust mägi, mis vastab mitmeti eesti keeles samas tähenduses kasutatud „metsale“. Meie räägime metsmehest, hiinlane mäemehest, meie läheme tsivilisatsioonist tüdinuna metsa, hiinlane mägedesse. Mäed on taoistide lemmikpaik, nende suurmehed, pühakud ja imetegijad on elanud mägedes nagu ka hulk tao-lembeseid kunstnikke, luuletajaid ja muidu meelisklejaid.

Meile on eriti huvitav see, et filosoofilises taoismis (see ei ole siin mingi täpselt defineeritud termin, vaid parema puudumisel kasutatud väljend niisuguste tekstide nagu Laozi *Daodejing*'i ja Zhuangzi raamatu kohta) leiame arendatult ja sõnastatult loodusliku elamise ideoloogia. Selle aluseks on humanismi ja antropotsentrismileelsed kujutelmad, mis vahepeal unustusse jäid, kui uuskonfutsiaanluse ja kristluse mõjul levis usk inimese erilist tähtsusest ja õigustest maailmas. Kui agraar-urbaanse ühiskonna prohvet Jeesus ütleb, et inimene on enam väärt kui palju varblasi, siis Zhuangzi ütleb, et tuhandete asjade hulgas on inimesel paigake, ta on nende hulgas nagu karvake hobuse kehal. Taoismile on võõras agraarideoloogiatele omane maailma jaotamine kahte leeri — heaks ja kurjaks nagu zoroastrismis ja kristluses (nisu ja umbrohi, hundid ja lambad, head ja kurjad). Hea ja kuri on taoismis ja hiina vaimus seotud pigem erinevate jõudude, *yin*'i ja *yang*'i, meheliku ja naiseliku, valguse ja pimeduse tasakaaluga, harmooniaga. Halb algab seal, kus harmoonia on rikutud. Harmooniat rikub sekkumine looduse iseeneslikku kulgemisse, moodsalt öeldult, iseregulatsiooni. Loodus on keeruline iseorganiseeriv süsteem, mille osake oleme ka meie. See süsteem on nii keeruline, et teda ei saa keegi juhtida, tal ei ole keskust, valitsejat, jumalat. Ka inimese katsed süsteemi juhtida, loodust valitseda ei vii kuskile, ta kulutab vaid asjata vaeva ning aega.

Nii võib taoistlikke mõtteid ümber sõnastada ja selles sõnastuses mõjuvad nad väga tänapäevasele. Teisalt on neis palju ühist ka endisaja küttide, korilaste, aga ka talupoegade elutarkusega, kus aukartus looduse ja tema personifitseeritud või personifitseerimata jõudude ees oli nii kesksel kohal.

Järg 8. lk.

Lääne omast erinev suhtumine uue ja vana vahekorda on midagi, mis Kaug-Ida-ga tutvujale kohe silma hakkab. Hiina on nagu elav inimkultuuri muuseum: seal leiab kõike, mille kohta võime lugeda etnograafilistes või religioonilooalistes tööd. Teame, et hiinlased on teinud palju olulisi avastusi nagu trükikunst, püssirohi ja magnetnõel, samal ajal on nad säilitanud usumatult palju arhailist. Uus pole Hiinas kõrvaldanud vana, vaid on asunud selle kõrvale, kasvanud sellest välja nagu uus võrse vanast oksast.

Teame, et Hiinas kasutatakse ka praegu kirjasüsteemi, mis Läänes hääbus juba Kristuse sünni paiku. Hiina kiri on tüpoloogiliselt väga lähedane Mesopotaamia kiilkirjale või Egiptuse hieroglüüfidele. Vaatamata mõnele muutustele, on hiina kiri põhiliselt sama, mis ta oli kaks tuhat aastat tagasi. Radikaalselt ei ole muutunud ka kirjakeel, nii et mõned kahe ja poole tuhande aasta vanused tekstid, näiteks rahvalaulud kogumikust „*Shijing*“ on küllaltki arusaadavad ka haritud nüüdishiinlasele. Sellel kultuuri pidevusel on olnud tohtu kumulatiivne efekt: aastatuhandeid on kultuur aina kogunud tekste, kunstiteoseid, hinnanguid, pärimusi. See kumulatiivsus puutub ka tavaliste inimeste ellu, näiteks genealoogiasse, mis võivad ulatuda samuti üle tuhande aasta tagasi. Küsisin Pekingis giidilt, kes meid Suurele Müürile viis, kas tema peres on genealoogiaraamatuid ja kui kaugele ta teab oma esivanemaid. Jah, muidugi, raamatud olid olemas, kuigi ta ise neid eriti hästi ei tunnud; nende perekonnapärimus ei minevat ka väga kaugele minevikku, tema ema esivanemad tulnud Mongooliast XIII sajandil. Kui palju on Euroopas inimesi, kes teavad oma esivanemaid XIII sajandist? Mis siis veel rääkida Kongi suguvõsast, kes loeb oma esiisaks Konfutsiust, Kong Fuzi'd ennast ja kelle praegu veel elava esindaja Kong Demao raamat „*The House of Confucius*“ on mul riulis. Seal võib lugeda näiteks seda, et Kongide mõisas säilitatakse vankrit, mis pärimuse järgi kuulunud Õpetajale endale. Konfutsius oli Aristotelese kaasaegne! Loomulikult on alles ka Konfutsiuse haud.

Ent Hiinas on alles ka nähtusi, mida seal ei ootaks kohata. Tänapäevased näiteks šamaanid, kes tasu eest langevad transsi ja võtavad ühendust surnute vaimudega teises ilmas. Hiinlasele, kes ei ole varem näinud nii sügavasti austab, on sellise šaani teened vahel olulised, nii on neil enistus garanteeritud. Vaevalt nad mandri Hiinas vabalt tegutseda saavad, Hongkongis ja Taiwanis aga küll, seal hüütakse neid inglise keeles meediumideks, neil on oma kontorid, vastuvõtuajad ja telefoninumbriki.

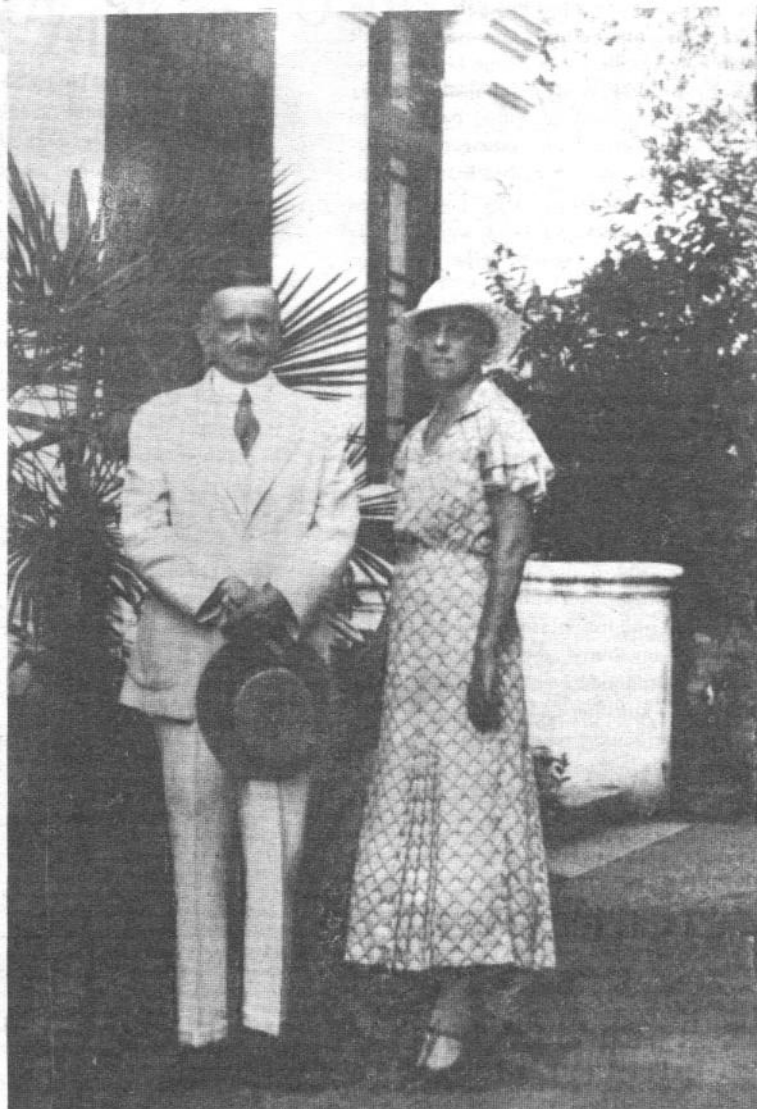
Arvatakse, et tantsukunsti tekkimisel on oluline olnud loomade liigutuste, eriti rituaalsete pulmamängu-liigutuste matkimine. Loomade matkimine kuulub praegugi Hiinas levinud psühhotehnika *cigong*'i juurde. Enesetunde parandamiseks soovatakse mõnel puhul matkida karu, ahvi, kurge või

„SÕNUMITOOJA” FOTOARHIIV

Möödunud aasta maikuu „Sõnumitoojas“ (nr. 9–10) tutvustasime kuulsat baltisaksa budoloogi ja keeleteadlast Alexander Staël von Holsteini (1877–1937). Aastail 1916–1937 elas ja töötas ta Hiinas Beijingis, kus abiellus 1929. aastal oma rahvuskaaslase Olga von Gravega. Hiljuti sattus toimetusse huvitav foto (kõrval), millel prof. Staël von Holstein koos abikaasaga on üles võetud oma Beijingi maja ees 1934. (?) aastal. Lisame, et proua Staël (sünd. 1898. aastal) on veel täie elu ja tervise juures ning elab praegu Ameerika Ühendriikides Californias nagu ka poeg Walter ja tütar Maria.

Alexander Staël von Holsteini nn. „ametlik“ biograafia on väsimatu ja ennastsalgava teadlase oma. Seda ta vaieldamatult oli, mida tõestavad arvukad publikatsioonid. Ühegi inimese elu, ükskõik kui rikas saavutustest, pole aga nii ühekülgne, kui see kajastab „ametlikes“ elulugudes. Ka Alexander Staël von Holsteini elukäigus on palju mõistatuslikku, mis ehk jääbki mõistatuseks. Teda kui inimest aitab võib-olla pisut mõistetavamaks ja elavamaks teha väike mälestuskild ta sõbralt ja kaasaegselt, krahv Hermann Keyserlingilt. (Raamatust: *Reise durch die Zeit. I. Innsbruck, 1948, lk. 57–58.* Saksa keelest tõlkinud KRISTA LÄÄNEMETS).

Me tundime teineteist niiõelda sünnist saati. Ta kõikus kogu aja range teaduse ja ohjeldamatuse vahel ning ühendas mõlemad oivalise, kõiki vastuolusid lepitava huumoriga. Kümmeaastat, kuni Maailmasõja lõpuni, tegutses ta Peterburi Akadeemia juures, kus ta oma sõnade järgi uuris kaht tolle ajani tundmatut, õigupoolest täiesti ebahuvitatavat keelt sellepärast, et nagu ta väitis, ainsana olevat inimväärtne tegeleda millegi täiesti tarbetuga, kui ülepea millegagi tegeleda. Ja ta ei lahkunud peaaegu kunagi Peterburist, kuna väitis, et tema kolleegid, kes teda nagunii juba umbusaldasid, ütlesid seepeale, et teda ei ole teadus kunagi suuremat huvitanud. Ta einestas iga päev Cubat' juures. Seal istus ta aastaid ühel ja samal kindlal kohal ning valitses vaikiv kokkulepe, et ükski külaline ei tohtinud tema silma alla sattuda. Väljas ootas teda oma kutsar. Kuid sellestki oli vähe: ta pidas enda tarbeks ka isiklikku palgalist sandarmi, et ei pruugiks võõraste politseinikega tegemist teha. Aeg-ajalt haarasid teda bakhantlikud meeleolud. Ta ilmus välja kitarr käes ja tantsis mängides ja lauldes orkestri saatel läbi saali. Kõike seda lasti enesestmõistetavalt sündida. Kord läks ta mõneks ajaks hulkus. Üks sõbramehest baltisaksa arst tõi ta Pariisist ära siis, kui ta parajasti kõigile Elysée-Palace-hotelli kelneritele rikkalikku söömaaga andis, ise tõsise näoga nurgas istudes, ees klaas viskit soodaveega. Päev enne seda oli ta teinud ametliku visiidi proua vene suursaadikule ja seal elusa jänese tema ees lahti lasknud. Seda, väitnud ta, nõudvat uusimad kombed kogu maailmas.

„SÕNUMITOOJAS“

UUEL AASTAL
UUS JÄRJEJUTT

ROBERT VAN GULIKU

VANA-HIINA AINELINE KRIMINAAL-
ROMAAN

TEMPLI VIHRASTUS

KOHTUNIK DI LUGU

Kauges läänepiiri äärses Lan-fangi maakonnas, mida lahutab tohututest Sise-Aasia steppidest ainult piirijõgi, satub kohtunik Di ühele kohutavaimale juhtumile oma pika teenistuskäigu jooksul.

Linna idavärvate lähedal metsasel mäel asub mitmesaja aasta vanune budistlik tempel, kus kummitab ja pannakse toime rida julmi mõrvu. Kohtunik Di uurimist raskendab salapärase surmateade Nefriidiks hüütud noorelt tütarlapsest ja suure hulga kulla vargus keiserlikust aardest.

*

Kohtunik Di lugudest on varem eesti keeles ilmunud „Mirabilia“ sarjas „Kummitused kloostri“ ja „Lakksirm“ (1987). 1980. aastal lavastati Viljandi draamateatris „Ugala“ Robert van Guliku ainetel näidend „Kohtunik Di ehk librebaste mõrvad“ (dramatiseering: Linnart Mäll, lavastus: Priit Pedajas).

IDA JA LÄÄS

Algus 7. lk.

Võime öelda, et taoism on selle muistse loodusinimese elutarkuse lihtsalt säilitanud ning edasi arendanud. Nüüd on ka läänemaailm hakanud taasavastama seda arhailist ökoloogilist mõtlemist, mis tänu hiina vaimu alalhoidlikkusele üldse ja eriti taoismile on seal ikka olemas olnud. Laozi ja Zhuangzi literatuursetest tekstidest on meil seda ürgset ja igihaljast ökoloogilist mõtlemist hõlpsam õppida kui Siberi rahvaste või Ameerika pärisrahvaste folklooritekidest, mis räägivad meile võõramas keeles. On iseloomulik, et viimaste aastakümnete rohelistes liikumises on taoismil ning temaga tihedalt seotud kaugida buddhismil olnud oma mõju.

Toimetus: Märt Läänemets
Indrek Ude

Päise kujundus: Leonhard Lapin

Toimetuse aadress: 202400, Tartu, Tiigi 78, ruum 117.
tel. 3-08-05. Trükkikoda „Oktoober“: Tallinn, Kreutzwaldi 24.
Ofsettrükk. Tellimise nr. 3887 Maht 1 pg. Tiraaž 20000